

ZNALOSTI, POSTOJE A CHOVÁNÍ OBYVATEL ČR VE VZTAHU K SAMOLÉČENÍ I. ZNALOSTI A INFORMACE O LÉCÍCH

DRHOVÁ L.

Univerzita Karlova v Praze, Farmaceutická fakulta v Hradci Králové, Katedra sociální a klinické farmacie

SOUHRN

Znalosti, postoje a chování obyvatel ČR ve vztahu k samoléčení I. Znalosti a informace o lécích

Z rozsáhlého průzkumu, který byl proveden v červnu až září 2002 na území ČR, jsou zjištěny a analyzovány znalosti obyvatel ve vztahu k samoléčení a volně prodejným lékům a je poukázáno na hlavní problémové oblasti z pohledu veřejnosti. Průzkum je zaměřen zejména na srozumitelnost informací v příbalových letáčích léků, na potenciál návykovosti, možnost zneužití a předávkování volně prodejnými léky, na bezpečnost přírodních léků a možnost interakcí mezi volně prodejnými léky a léky vázanými na předpis. Je patrné, že přetrvává obava z možných nežádoucích účinků léků. Více než jedna třetina dotázaných považuje volně prodejné léky za bezpečné z hlediska návykovosti, více než 75 % dotázaných si uvědomuje riziko zneužitelnosti a předávkování, 79 % dotázaných vnímá přírodní léky jako bezpečnější než léky syntetické a o možných interakcích mezi léky je jednoznačně přesvědčeno 73 % dotázaných.

Klíčová slova: samoléčení – volně prodejné léky – příbalový leták léku – informace

Čes. slov. Farm., 2005; 54, 123–129

SUMMARY

Knowledge, Attitudes, and Behaviour of the Population of the Czech Republic to Self-Medication I: Knowledge of and Information on Drugs

A large survey carried out from June to September 2002 in the territory of the Czech Republic found and analyzed the knowledge of the population of the Czech Republic in relation to self-medication and o-t-c drugs and revealed the main problematic areas from the viewpoint of the public. The survey was particularly focused on the comprehensibility of information in drug information sheets, potential habit-formation, possible misuse and overdose of o-t-c drugs, safety of natural remedies, and possible interactions between o-t-c and prescription drugs. It is obvious that people continue to be afraid of possible undesirable effects of drugs. More than one third of responders consider o-t-c drugs safe from the viewpoint of habit-formation, more than 75 % of responders are aware of a risk of misuse and overdose, 79 % of responders view natural drugs as safer than the synthetic ones, and 73 % of responders are completely sure that there exist possible interactions between drugs.

Key words: self-medication – over-the-counter drugs – drug information sheet – information

Čes. slov. Farm., 2005; 54, 123–129

Má

Úvod

Samoléčení a jeho role v moderní společnosti je fenomén, který je diskutovaný nejen v naší zemi, ale i v zahraničí. Samoléčením rozumíme léčení méně závažných zdravotních potíží prostřednictvím volně dostupných léků, tzn. takových, které jsou dostupné bez lékařského předpisu a jejichž výběru nepředcháze-

la návštěva u lékaře. Samoléčení znamená péči vybranou jedincem bez asistence osob s profesionálním zájmem, tedy lékařů nebo různých léčitelů. Pacient se dostává do role, kdy on sám rozhoduje o své léčbě¹⁾.

Chceme-li, aby široká veřejnost jednala racionálně v otázce užívání léků, samoléčení a životního stylu, nestačí zajistit pouze dostupnost kvalitních, účinných a bezpečných léčiv pro celou populaci za přijatelnou

cenu a sociálně přijatelných podmínek, ale i posílit zdravotní uvědomění ve společnosti, které je charakterizováno znalostmi o dané problematice, postojů a chování. Vždyť lék je prostředek, který na jedné straně pomáhá lidem zdraví vracet nebo chránit, na druhé straně však při špatném zacházení, ať již úmyslném – zneužívání léčiv, či neúmyslném – neznalost, může zdraví i trvale poškodit. Z výše uvedeného plyne, že obecná cesta, která vede k cíli, tj., aby prostředek, v našem případě lék, splnil ve společnosti úlohu pomocníka, ochránce či prostředníka k navrácení a upevnění zdraví, je důležité zajistit plynulý a stálý tok validních informací směrem ke konečnému spotřebiteli, v našem případě k pacientovi. Jen na základě široké veřejnosti dostupných validních informací o lécích, o jejich vzájemném působení, vlivu na zdravotní stav obyvatelstva, na životní prostředí, popř. informací vztahujících se a dotýkajících se i společensko-ekonomických a psycho-sociálních vazeb a aspektů, je možné se přiblížit maximální efektivitě a racionalitě při užívání léků a zabránit riziku poškození zdraví.

Jak je naše společnost připravena na rozšiřující se tendenci k samoléčení, na uvolňování nových léků do oblasti samoléčení, kde čerpá široká veřejnost informace o zmíněné oblasti, jak je převádí do svých názorů a postojů a jednání, jaký důraz klade na informace sdělené zdravotnickým personálem, je prověřováno v předložené práci.

Předpokladem znalosti je informace. Znalosti o lécích a jejich vlastnostech, o jejich působení na lidský organizmus, o rizicích v bezpečnosti, znalosti o jejich správném uchování, dávkování a použití jsou předpokladem k tomu, že lék splní funkci ohledně navrácení a upevnění zdraví nemocného, popř. funkci profylaktickou či úpravu fyziologických procesů.

Cílem první části tohoto sdělení je poskytnout přehled o znalostech obyvatel ČR v otázkách samoléčení a volně prodejných léků a dále na základě analýzy získaných údajů poukázat na hlavní problémové oblasti samoléčení a volně prodejných léků z pohledu veřejnosti.

POKUSNÁ ČÁST

Metodika

Znalosti, postoje a jednání obyvatelstva ve vztahu k samoléčení a volně prodejným lékům jsem sledovala v letech 1999–2002, a to jednak v předběžném průzkumu (červen 1999 – červenec 2000) a dále ve vlastním šetření (červen 2002 – září 2002).

Cílem předběžného průzkumu mělo být získání co největšího množství poznatků o šíři dané problematiky a dále získání určitého spektra názorů, postojů a jednání, které se v naší společnosti vyskytují. Průzkumu se zúčastnilo náhodně vybraných 100 obyvatel Teplic. Výsledky předběžného průzkumu se pak staly podkladem k vypracování dotazníku pro vlastní šetření, které již zjišťovalo názory,

postoje a jednání obyvatel ke konkrétním situacím a problémům spojeným se samoléčením a volně prodejnými léky.

Reprezentativní vzorek ve vztahu k ČR – 500 osob, které se zúčastnily vlastního šetření, byl vybrán na základě parametrů demografické struktury obyvatelstva podle údajů Statistické ročenky ČR z roku 2001²⁾. Výběr dotázaných osob byl pak proveden metodou kvót. Jako třídících znaků bylo použito: pohlaví, věk, vzdělání a velikost bydliště.

Soubor vybraný pro vlastní šetření vykazuje charakteristiky (vyjádřen je i rozdíl v % oproti údajům statistické ročenky) uvedené v tabulkách 1 až 5.

Dotazníky byly vyhodnoceny čárkovačí metodou. Jako hlavní třídící znaky byly při vyhodnocení použity pohlaví, věk, a vzdělání.

VÝSLEDKY

Znalosti a informace o lécích

Otázka vlastního šetření (tab. 6): V příbalovém letáku volně prodejného léku je uvedena celá řada informací. Přiřaďte k jednotlivým informacím váhu jejich důležitosti pro Vás pomocí číslic 1–7 (1 = nejdůležitější, 7 = nejméně důležité, každou číslici můžete použít jen jednou). Prosíme o upřímnost:

- a) nežádoucí účinky
- b) návod k použití
- c) dávkování
- d) indikace
- e) interakce
- f) kontraindikace
- g) složení

Zjišťována byla váha důležitosti informací v příbalovém letáku pro občana. Výsledky měly také poukázat na to, zda jsou všechny informace pro pacienta srozumitelné.

Metodika vyhodnocení odpovědí

Pro všechny kategorie byly sečteny body, které byly totožné s pořadím důležitosti od jednotlivých dotázaných. Čím vyšší byl bodový součet, tím nižší důležitost měla daná informace pro občana. Naopak čím nižší bylo průměrné pořadí, tím vyšší důležitost přisuzovali občané dané informaci v příbalovém letáku.

Závěry

Z celkových výsledků průzkumu vyplývá, že informace uvedené v příbalovém letáku mají pro dotázané následující důležitost (pořadí je od informace nejdůležitější k nejméně důležité) (obr. 1):

1. návod k použití
2. nežádoucí účinky
3. dávkování
4. indikace

Tab. 1. Struktura osob dle pohlaví ve vlastním šetření

Pohlaví	počet	%	rozdíl v %
žena	260	52,00	0,00
muž	240	48,00	0,00

Tab. 2. Struktura osob dle věku ve vlastním šetření

Věk	ženy	ženy v %	rozdíl v %	muži	muži v %	rozdíl v %
20–39	96	36,90	+0,10	100	41,70	0,00
40–59	93	35,80	0,00	91	37,90	-0,20
60+	71	27,30	-0,10	9	20,40	+0,20

Tab. 3. Struktura žen dle vzdělání ve vlastním šetření

Vzdělání	počet	%	rozdíl v %
základní + stř. odb. (odbor. učiliště + odbor. škola)	130	50,00	+0,20
střední vzd. s maturitou (vyučení s maturitou + úplné střední odborné + úplné střední všeobecné)	108	41,50	-0,20
vysokoškolské	22	8,50	0,00

5. kontraindikace
6. interakce
7. složení

Tab. 4. Struktura mužů dle vzdělání ve vlastním šetření

Vzdělání	počet	%	rozdíl v %
základní + střední odborné (odbor. učiliště + odbor. škola)	125	52,10	+0,10
střední vzdělání s maturitou (vyučení s maturitou + úplné střední odborné + úplné střední všeobecné)	83	34,60	-0,10
vysokoškolské	32	13,30	-0,20

Tab. 5. Struktura osob dle velikosti bydliště ve vlastním šetření

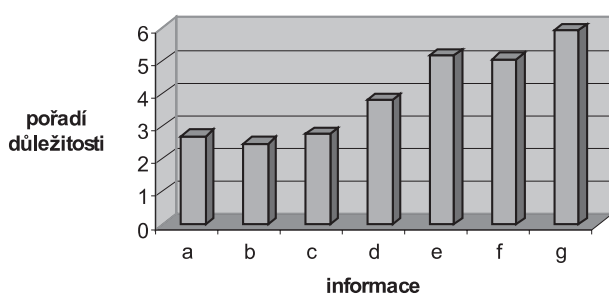
Velikost bydliště	počet obyvatel	%	rozdíl v %
0–20 000	274	54,80	0,00
20 001– 400 000	169	33,80	+0,10
400 001+	57	11,40	-0,10

Lidé ve věku 20–39 let kladou informacím o dávkování a nežádoucích účincích stejnou váhu, pro věkovou kategorii 60+ (zejména pro ženy) a lidi s VŠ vzděláním (zejména pro ženy) je dávkování důležitější informace než nežádoucí účinky. Muži staví oproti ženám na 5. místo interakce oproti kontraindikacím. Větší odlišnost oproti celkovému pořadí důležitosti informací v příbalovém letáku vykazují jen muži ve věku 20–39, kde je pořadí následující:

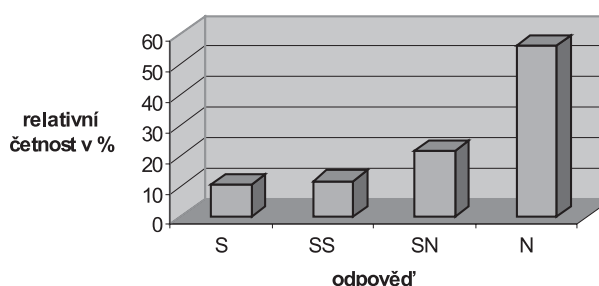
1. dávkování
2. nežádoucí účinky
3. návod k použití

Tab. 6. Otázka vlastního šetření: Nyní následuje několik tvrzení. U každého zaškrtněte, zda a do jaké míry s ním souhlasíte či ne:

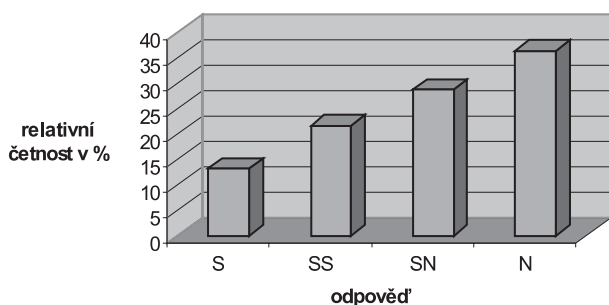
Číslo výroku	tvrzení	souhlasím (=S)	spíše souhlasím (=SS)	spíše nesouhlasím (=SN)	nesouhlasím (=N)
V1	Volně prodejné léky nejsou návykové.				
V2	Volně prodejné léky nelze zneužít				
V3	Vitaminy se nelze předávkovat.				
V4	Přírodní léky jsou bezpečnější než synteticky vyrobené.				
V5	Koupené volně prodejné léky mohou ovlivnit působení léků, které nám předepsal lékař.				

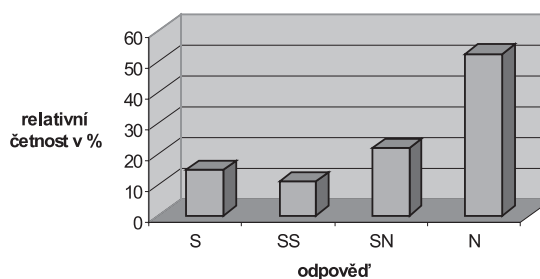
Obr. 1. Grafické zobrazení důležitosti jednotlivých informací v příbalovém letáku

Obr. 3. Grafické zobrazení názorů lidí na možnost zneužití volně prodejných léků

Obr. 2. Grafické zobrazení názorů lidí na návykovost volně prodejných léků

Obr. 4. Grafické zobrazení názorů lidí na možnost předávkování vitamíny

4. indikace
5. interakce
6. kontraindikace
7. složení

Metodika vyhodnocení odpovědí

V jednotlivých kategoriích byly zjištěny počty odpovědí S, SS, SN a N a vypočítána jejich relativní četnost. Relativní četnosti odpovědí S a SS, SN a N byly pak sečteny dohromady, protože vyjadřují stejnou tendenci.

Tvrzení V1 zjišťovalo uvědomění obyvatel o tom, že některé volně prodejné léky mají návykový potenciál (obr. 2).

Závěry

S tvrzením nesouhlasí 36 % dotázaných, spíše nesouhlasí 29 %, spíše souhlasí 22 % a souhlasí 13 % dotázaných.

Četnost správné odpovědi – nesouhlasím s přibývajícím věkem celkově stoupá (34 % → 36 % → 41 %), s rostoucím vzděláním naopak klesá (39 % → 37 % → 22 %).

U žen si uvědomují nejvíce riziko návykovosti volně prodejných léků zejména ženy starší 60 let (49 %), u mužů je to věková kategorie 40–59 let (38 %). Z hlediska vzdělání si nejméně uvědomují riziko návykovosti ženy vysokoškolačky (27 %) a rovněž muži vysokoškolačky (19 %).

Tvrzení V2 sledovalo zdravotní uvědomění obyvatel z hlediska možného zneužití volně prodejných léků (obr. 3).

Závěry

S výrokem správně plně nesouhlasí více než polovina dotázaných (56 %), spíše nesouhlasí 22 %, spíše souhlasí 12 % a souhlasí 10 %. Ke správné odpovědi se tedy přiklání 78 % všech dotázaných.

Nejvíce se na daném výsledku podílejí mladé ženy 20–39 let (84 %) a z mužů zejména věková kategorie 40–59 let (82 %). Nejméně se zneužití volně prodejných léků obávají ženy ve věkové kategorii 40–59 let (22 %) a muži nad 60 let (31 %).

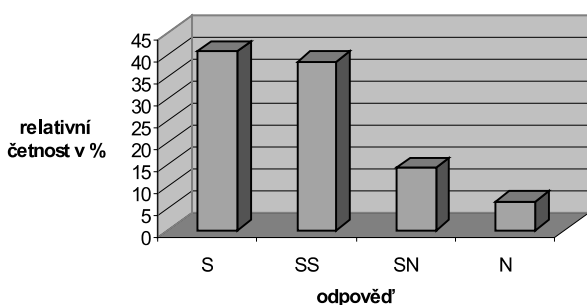
Z hlediska vzdělání zaznamenali nejmenší počet správné odpovědi muži středoškolačky (28 %) a ženy vysokoškolačky (32 %), největší procento správné odpovědi dosáhli muži vysokoškolačky (88 %) a ženy středoškolačky (86 %).

Vitamíny představují v lékárně jednu z nejprodávanějších přípravků. Jak vnímají občané vitaminové přípravky z hlediska jejich bezpečnosti, zjišťovalo tvrzení V3 (obr. 4).

Závěry

S výrokem nesouhlasila více než polovina dotázaných (52 %), spíše nesouhlasilo 22 %, souhlasilo 15 % a spíše souhlasilo 11 % dotázaných. Ke správné odpovědi se tedy přihlásilo 74 % dotázaných. Správné odpovědělo 61 % žen oproti 43 % mužů.

Nejméně správných odpovědí bylo zaznamenáno u mužů ve věkové kategorii nad 60 let (31 %), z hle-

Obr. 5. Grafické zobrazení názorů lidí na bezpečnost volně prodejných léků

diska věku u žen pak v kategorii 40–59 let (57 %). Naopak nejvíce správných odpovědí z hlediska věku bylo zaznamenáno u žen 20–39 let (64 %) a u mužů 40–59 let (49 %).

Z hlediska vzdělání byl největší počet správných odpovědí zaznamenán u žen se středoškolským vzděláním (66 %) a u mužů s VŠ vzděláním (50 %). Nejmenší počet správných odpovědí byl zaznamenán u lidí se základním vzděláním (47 %).

Tvrzení V4 ověřovalo, zda jsou přírodní léky veřejností stále ještě chápány jako bezpečnější než léky vyrobené chemickou syntézou, případně které kategorie obyvatel jsou k uvedenému vnímání bezpečnosti léků z hlediska jejich původu nejnáchylnější (obr. 5).

Závěry

S výrokem nesouhlasilo jen 7 % – tj. velmi malý počet dotázaných, spíše nesouhlasilo 14 %, spíše souhlasilo 38 % a souhlasilo 41 % dotázaných. S výrokem nesouhlasilo více mužů 8 % než žen 5 %.

Nejmenší počet správných odpovědí byl z hlediska věku nalezen v kategorii 20–39 let (5 %), kde byl zaznamenán podstatný rozdíl v odpovědích žen (jen 1 %) oproti mužům (8 %). U žen s rostoucím věkem počet správných odpovědí stoupá (1 % → 6 % → 10 %), u mužů je nejvyšší procento v kategorii 40–59 let a to 10 % a nejmenší v kategorii nad 60 let, a to 4 %.

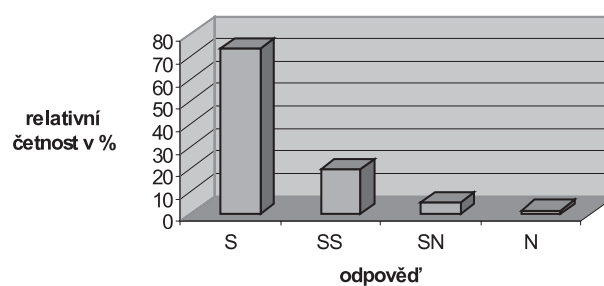
U žen rovněž stoupá počet správných odpovědí s rostoucím vzděláním (3 % → 7 % → 9 %). U mužů předběhli středoškoláci (13 %) vysokoškoláky (6 %).

Poslední z tvrzení V5 sledovalo, do jaké míry jsou si dotazovaní vědomi vzájemného působení léků (interakcí) a jakou pozici z hlediska možného rizika přisuzují dotazovaní volně prodejným lékům v souvislosti s ovlivněním účinku léků, které byly předepsány lékařem (obr. 6).

Závěry

S výrokem souhlasí 73 % dotázaných, spíše souhlasí 20 % dotázaných, spíše nesouhlasí 5 % a nesouhlasí 2 %. Riziko interakce volně prodejných léků s léky na Rp si uvědomuje či o něm uvažuje celkem 93 % dotázaných.

U žen s rostoucím věkem procento správných

Obr. 6. Grafické zobrazení názorů lidí na možnost interakcí mezi volně prodejnými a předepsanými léky

odpovědí stoupá (75 % → 78 % → 79 %), muži nad 60 let vykazují nejmenší procento správných odpovědí (61 %).

S rostoucím vzděláním klesá u mužů počet správných odpovědí (73 % → 69 % → 56 %), u žen dosahují maxima vysokoškoláčky (76 %). Pokud sečteme výsledky odpovědí souhlasím a spíše souhlasím, pohybuje se vždy celkové procento nad 91 %.

DISKUZE

Mezi nejčastější zdroje informací o lécích, které jsou využívány širokou veřejností, patří příbalové letáky léků. Srozumitelnost informací v příbalových letácích ověřovala ve svém šetření již L. Práznovcová a dospěla k závěru, že informační leták je srozumitelný pro zhruba 73 % občanů³⁾. Výsledky vlastního šetření ukazují, že důležitost informací v příbalovém letáku je vnímána směrem od návodu k použití, přes nežádoucí účinky, dávkování, indikace, kontraindikace, interakce ke složení. Lidé ve věku 20–39 let kladou informacím o dávkování a nežádoucích účincích stejnou váhu, pro věkovou kategorii 60+ (zejména pro ženy) a lidi s vyšším vzděláním (rovněž zejména pro ženy) je dávkování důležitější informací než nežádoucí účinky. Muži uvádějí důležitost informace o interakcích před informací o kontraindikacích. Pro mladé muže ve věku 20–39 let je prioritou informací následující: dávkování, nežádoucí účinky, návod k použití, indikace, interakce, kontraindikace a složení. Z výše uvedeného plyne, že ve vědomí občanů nadále přetrvává obava z možných nežádoucích účinků léků, riziko spojené s interakcemi a kontraindikacemi není vnímáno silně. Studie Práznovcové potvrzuje vysoké procento (52 %) občanů, kteří mají při užívání léků obavu z výskytu nežádoucích účinků³⁾. Dle šetření S. Hartlové jsou nejzávažnější vedlejší účinky připisovány veřejností lékům proti nespavosti, pro uklidnění a proti bolestem⁴⁾. Informace o složení léků je pro většinu občanů nepodstatná. V době, kdy máme na trhu spoustu volně prodejných generických přípravků pod různými obchodními názvy, v době, kdy se rozšiřuje nabídka volně prodejných léčiv a současně nejsou propojeny

informační systémy mezi jednotlivými zdravotními zařízeními, jsou výše uvedená zjištění určitým varováním. Zdůraznění informací, které zatím v podvědomí obyvatelstva nejsou tolik srozumitelné a nemají u lidí zamýšlenou vypovídací hodnotu, je úkolem pro všechny zdravotnické pracovníky.

Míru znalosti a informovanosti o volně prodejných lécích jsem dále testovala na pěti tvrzeních, které odráží mnohdy mýty kolem volně prodejných léků a do jisté míry nám dávají nahlédnout do představy občanů o bezpečnosti terapie právě volně prodejními léky. S tvrzením, že volně prodejné léky nejsou návykové, souhlasilo 13 % dotázaných a spíše souhlasilo 22 % dotázaných. Více než jedna třetina dotázaných považuje volně prodejné léky z hlediska návykovosti za bezpečné. Vědomí rizika návykovosti s přibývajícím věkem stoupá, s rostoucím vzděláním naopak klesá. U žen si uvědomuje riziko návykovosti zejména kategorie starší 60 let (49 %), u mužů pak věková kategorie 40–59 let (38 %). Z hlediska vzdělání si nejméně uvědomují riziko ženy vysokoškolačky (27 %) a rovněž muži vysokoškoláci (19 %).

V otázce možné zneužitelnosti volně prodejných léků, je uvědomění obyvatelstva lepší. Že volně prodejné léky lze zneužít si s jistotou uvědomuje 56 % dotázaných a ke správné odpovědi se ještě přiklání 22 % dotázaných, tj. více než tři čtvrtiny dotázaných si uvědomuje riziko možného zneužití volně prodejných léků. Nejvíce k výsledku přispěly mladé ženy 20–39 let (84 %) a z mužů věková kategorie 40–59 let (82 %). Nejméně se zneužití volně prodejných léků obávají ženy ve věkové kategorii 40–59 let (22 %) a muži nad 60 let (31 %). Z hlediska vzdělání mají ve věci zneužití léků nejméně jasno muži středoškoláci (28 %) a ženy vysokoškolačky (32 %), naopak největší procento správné odpovědi bylo zaznamenáno u mužů vysokoškoláků (88 %) a u žen středoškolaček (86 %).

Vitaminy jako zcela bezpečné látky, kterými se nedá předávkovat, vnímá s naprostou jistotou 11 % dotázaných a k tomuto názoru se ještě přiklání 15 % dotázaných. Riziko možného předávkování si uvědomuje 52 % a k možnému riziku se přiklání ještě 22 % dotázaných, tj. téměř tři čtvrtě dotázaných se přihlásilo ke správné odpovědi. Správně odpovědělo 61 % dotázaných žen oproti 43 % mužů. Pokud vezmeme v úvahu jen plně rozhodnuté jedince (bez odpovědi typu „spíše souhlasím, spíše nesouhlasím“), bylo nejméně správných odpovědí zaznamenáno u mužů nad 60 let (31 %) a u žen ve věkové kategorii 40–59 let (57 %). Naopak nejvíce správných odpovědí z hlediska věku bylo zaznamenáno u žen 20–39 let (64 %) a u mužů 40–59 let (49 %). Z hlediska vzdělání je znalost o možném předávkování vitamíny vlastní ženám se středoškolským vzděláním (66 %) a mužům s VŠ vzděláním (50 %). Nejméně si riziko uvědomují lidé se základním vzděláním (48 %).

Mýtus o větší bezpečnosti léků přírodního původu než léků vyrobených synteticky je v naší společnos-

ti hluboce zakořeněn. Svědčí o tom následující zjištění. Mýtus kategoricky odmítlo jen 7 % dotázaných a k popření mýtu se přiklonilo dalších 14 %. Více než tři čtvrtiny dotázaných (79 %) vnímá přírodní léky jako bezpečnější než léky syntetické. Nejmenší počet správných odpovědí byl nalezen v mladé věkové kategorii 20–39 let (5 %), kde byl zaznamenán podstatný rozdíl v odpovědích mužů (8 %) a žen (1 %). U žen s rostoucím věkem počet správných odpovědí stoupá (z 1 na 10 %), u mužů je nejvyšší procento správných odpovědí v kategorii 40–59 let (10 %). U žen rovněž stoupá počet správných odpovědí s rostoucím vzděláním (z 3 na 10 %). U mužů je nejvyšší u středoškoláků (13 %).

O možných interakcích léků předepsaných lékařem na recept a zakoupených volně prodejných léků je jednoznačně přesvědčeno 73 % dotázaných a 20 % se k danému názoru přiklání. Riziko interakce volně prodejných léků s léky vyzvedávanými na recept si uvědomuje či o něm uvažuje celkem 93 % dotázaných. U žen s rostoucím věkem procento správných odpovědí stoupá (ze 75 % na 79 %), muži nad 60 let vykazují nejmenší procento správné odpovědi (61 %). S rostoucím vzděláním klesá u mužů počet správných odpovědí (ze 73 % na 56 %), u žen dosahují maxima vysokoškolačky (76 %). Přičteme-li všechny odpovědi, které se přiklání ke správné odpovědi, pohybuje se výsledné procento vždy nad hodnotou 91 %, což je z hlediska všech pěti prozkoumaných tvrzení zdaleka nejlepší výsledek. Celospolečenské uvědomění o možných interakcích léků sehraje jistě nezbytnou úlohu při prosazení požadavku propojení jednotlivých databází zdravotnických zařízení a je nezbytnou podmínkou k zamezení uvolňování dalších léčiv do prodeje mimo lékárny, tj. mimo možnost kontroly interakcí.

Znalosti o lécích a jejich vlastnostech, o jejich působení na lidský organizmus, o rizicích v bezpečnosti, znalosti o jejich správném uchování, dávkování a použití jsou předpokladem k tomu, že lék splní funkci ohledně navrácení a upevnění zdraví nemocného, popř. funkci profylaktickou či úpravu fyziologických procesů. Předpokladem znalosti je informace. Předběžný průzkum i následně vlastní šetření ukázalo, že míra informovanosti, výběr informací a informačních zdrojů a následně znalosti a vědomosti o lécích nejsou optimální.

Informace je základ, ze kterého se následně odvíjí postoj a chování. Z uvedeného plyne jedna z hlavních problematických oblastí samoléčení a sice zajištění široké dostupnosti nezávislých informací o volně prodejných lécích a jejich srozumitelnosti laické veřejnosti. Je třeba nadále poukazovat na zdroje validních informací, odbourávat tradiční mýty, naučit veřejnost informace třídit, dávat je do souvislostí a využívat je k posilování zdraví.

Odpovědné samoléčení pak pomůže společnosti uspořít část zdrojů veřejného zdravotnictví, které bude možno využít k léčení takových stavů, u nichž by samoléčení nebylo namístě⁵⁾.

LITERATURA

1. The European Proprietary Medicines Manufacturer-
seAssociation: Self – Medication and the Pharmacist,
AESGP, 7, avenue deTervuren, B-1040 Brussels, s. 9-17.
2. Český statistický úřad: Statistická ročenka České repub-
liky 2001, Scientia, spol. s r.o., 2001, s. 56-58, 113, 296-298.
3. **Práznovcová, L.:** Lidé a léky. Dizertační práce, Hradec
Králové, 1999, s. 120, s. 133-134.

4. **Hartlová, S.:** Léčiva ve zdravotním uvědomění obyva-
telstva ČSR. Kandidátská dizertační práce, Hradec Krá-
lové, 1979, s. 73.
5. **Procházka Z.:** Čas. čes. lékárníků, 2001; 73, 19.

Došlo 27. 4. 2004.

Přijato ke zveřejnění 11. 5. 2004.

Mgr. Ludmila Drhová
Jemnická 326/11, 140 00 Praha 4
e-mail: lida.drhova@seznam.cz

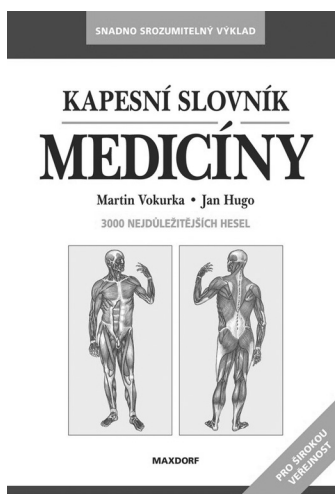
KOSMETIKA V TEORII A V PRAXI

Vlasta Feřteková a kolektiv

Publikace Kosmetika v teorii a v praxi je oblíbenou a osvědčenou učebnicí, která srozumitelně, podrobně a komplexně provází problematikou kosmetiky. Kniha seznamuje čtenáře se základy kosmetiky, kosmetické chemie a obsahuje praktické návody. Z kosmetologie jsou uvedeny nejčastější kožní poruchy a choroby. Textovou část doplňují obrazová schémata a ilustrace sloužící snadnějšímu pochopení probírané látky.

Vydal Maxdorf v roce 2005, ISBN 80-7345-046-1, formát A5, váz., 344 str., cena 495 Kč.

Objednávku můžete poslat na adresu: Nakladatelské a tiskové středisko ČLS JEP, Sokolská 31, 120 26 Praha 2, fax: 224 266 226, e-mail: nts@cls.cz

KAPESNÍ SLOVNÍK MEDICÍNY

Martin Vokurka, Jan Hugo

Kapesní verze lékařského slovníku, do které jsme vybrali – obohaceni o 11 let zkušeností – přibližně 3000 nejdůležitějších lékařských termínů, je zdrojem základních informací o zdraví a nemocech skutečně pro nejširší čtenářskou obec.

Vydal Maxdorf v roce 2005, ISBN 80-7345-053-4, formát A6, brož., 176 str., cena 245 Kč.

Objednávku můžete poslat na adresu: Nakladatelské a tiskové středisko ČLS JEP, Sokolská 31, 120 26 Praha 2, fax: 224 266 226, e-mail: nts@cls.cz